

Tarvelige skjønnhet

***DE TARVELIGE – og en gammel dame* er en samtidig glansfull og vemodig avslutning på Tatjana Zaitzows figurteater-karriere.**

Av Elisabeth Leinslie

DE TARVELIGE – og en gammel dame

Ide/konsept, figurdesign/-maker, scenograf, figurspiller: Tatjana Zaitzow

Regi: Aksel-Otto Bull

Komponist og aktør: Michael Francis Duch

Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival, 15.juni

Petrusjka Teater ble etablert i Trondheim i 1978 og har siden den gang vært i kontinuerlig forskende og produserende virksomhet. Tatjana Zaitzow har i alle år fungert som teatrets kunstnerisk leder, hun er utdannet arkitekt og var i den sammenheng spesielt fascinert av sosiale og inspirerende uterom for barn og gamle. Etter åtte år ved tegnebordet meldte lengselen etter praktisk scenisk arbeid seg. Hun arbeidet som danser på Trøndelag Teater i fire sesonger og her fant interessene for arkitektur og bevegelse sitt krysningspunkt. Etter det har figurteatret vært Tatjanas kunstneriske og faglige arbeidsfelt.

Petrusjka Teater

Tatjana Zaitzow er altså Petrusjka Teaters gründer; hun har i alle år fungert som scenograf, figurdesigner, figurmaker, figurspiller, aktør, dramatiker og produsent. Petrusjka Teaters målsetting har vært å spre kjennskap til, og nysgjerrighet for figurteater som kunstnerisk form. Aktørene utgjør selve maskineriet i forestillingene; de manipulerer figurer, objekter og scenografi samtidig som de selv spiller karakterer. På denne måten settes figurene og de andre sceniske objektene i spill med karakterer av kjøtt og blod. Og det er nettopp dette grenselandet mellom levende aktører og døde objekter som skaper figurteatrets magi og unike særegenhet.

Petrusjka Teater har mer enn 30 produksjoner bak seg, både for scene og tv, og har mottatt flere nasjonale og internasjonale priser for sine forestillinger og for sitt arbeid for å fremme forståelsen for figurteater som kunstnerisk uttrykksform.

Siste produksjon

De tarvelige – og en gammel dame hadde premiere på Teaterhuset Avant Garden våren 2004, og Tatjana Zaitzow feirer med denne voksenforestillingen 25 år som leder for Petrusjka Teater. Dette er også teatrets siste produksjon. Petrusjka Teater har denne gang med seg kontrabassist Michael Francis Duch som livemusiker og aktør. Han har tidligere gjort seg bemerket med sitt særegne uttrykk i landskapet mellom frijazz og samtidsmusikk.

”I et gammelt hus. I enden av en gate bor en gammel dame helt alene etter et langt ekteskap med mange barn som for lengst har flyttet hjemmefra. Mannen døde, hun sørget kort, men savner ingen. For første gang drister hun seg ut i byen helt alene.” Rammehistorien som presenteres i programmet er enkel, men spørsmålene forestillingen stiller er mer komplekse: Hva er tarvelig, ekkelt, frastøtende og stygt? Og hva er dannet, pent og passende? Spørsmål som her forholder seg til både etiske og estetiske dimensjoner.

Produksjonen er inspirert av Brechts novelle *Den uverdige gamle damen* (1949) og Kaurismäkis filmer – og da er det ikke annet å vente enn bilder fra livets skyggefulle sider. På tur i byen tar den gamle damen kontakt med ”gatas folk”, ja, hun inviterer dem til og med hjem. Dette er folk mange av oss går omveier for å unngå når de av og til krysser vår vei. Barna hennes blir engstelige, ikke bare for sin gamle mors rykte og ve og vel, men også for arven de venter på.

Stygg skjønnhet

Tatjana er kjent for sin imponerende evne som både miljø- og karakterskaper, og skuffer heller ikke denne gang. Stille vemod og skjønnhet henger over denne forestillingen, fra inngangsscenen hvor den gamle bygaten er tom bortsett fra en ensom hvit opplyst fjær, til avslutningsscenen hvor den gamle damen er en lykkelig svevende engel.

Publikum får et innblikk i det skjønn i det stygge og det stygge i det skjønn. Figurene i seg selv er ikke vakre, de er litt skjeve og rare men deres kraft og evne til å berøre er det ingenting å si på. Familien til den gamle damen – som representerer de i utgangspunktet skjønn, vellykkede og moralske menneskene – presenteres som et syvhodet troll. Et troll som viser seg å være svært fordomsfullt, egoistisk og avskyelig. Det trækker langt over grensene for hva et etisk integrert menneske kan tillate seg av handlinger. Den meterhøye og bebrillede gamle damefiguren derimot representerer det åpne, vennlige og nysgjerrige mennesket. Hun innleder relasjoner til ”de tarvelige”; en anorektisk prostituert, en fordrunken uteligger, en oppfarende posedame og en fattig gatemusiker (Michael Francis Duch). Damens vennlighet bringer frem det gode i disse personene, og publikum forføres med det grepet til å se skjønnhet i det i utgangspunktet tarvelige.

Scenografien viser gamle falleferdige hus og bakgårder, men speiler allikevel en intimitet som bare det hjemmekoselige kan måle seg med. Intimiteten understrekes ytterligere da scenografiens bevegelighet gjør at vi tas med både innenfor husveggene og under uteliggerens avishauger. Scenografien spiller altså en stor rolle i forestillingens ønske om å vise tarvelighetens skjønnhet.

Figurenes kraft

Tatjanas mangeårige og konsekvente fokus på figurenes egne kraft og evne til å berøre videreføres i denne forestillingen. Talen er nesten fraværende, kun det syvhodete familietrollet og en advokat kommuniserer gjennom ord – og da i voiceover form. De såkalte ekte skjønn karakterene (de tarvelige og den gamle damen) kommuniserer gjennom måten de beveges på og gjennom lydene de frambringer og lydene de omgis av. I dette lydlandskapet er kontrabassen et sentralt element, med den skaper Michael Francis Duch stemninger, dialogiske lydelementer og musikk som smelter inn i forestillingens helhet.

Tatjanas tillit til figurenes kraft er nå en ting, men bak de spill levende figurene befinner det seg en trollkvinne. En som kan frembringe liv og kraft til selv den sørgeligste tøyfille. Hun viser en beundringsverdig ømhet for figurene, og dette forplantes inn i deres kropp og gir dem kraften til å kommunisere med både objekter og mennesker. Tatjanas generelle ømhet for figurene kan sies å speile denne siste forestillingens kjerne; å ta parti for de svakeste blant oss.